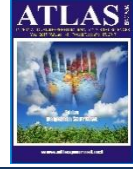

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 19.05.2018

Published Date:27.07.2018

2018 / July

Vol 4, Issue:10

Pp:730-740

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

1983 GENEL SEÇİMİ VE SEÇİM SONRASI DIŞ POLİTİKA KONUSUNDA GELİŞMELER

1983 GENERAL SELECTION AND DEVELOPMENTS OF FOREIGN POLICY AFTER SELECTION

Ayşe ERKMEN

Öğr. Gör. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, aerkmen@gantep.edu.tr

ÖZET

12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetime el koyan Milli Güvenlik Kurulu ilk iş olarak, her kademedeki siyasi faaliyeti yasaklamıştır. Faaliyetleri durdurulan siyasi partilerin tümü 16 Ekim 1981 tarihli siyasi partilerin feshine dair kanunla kapatılmıştır. Böylece ülkeyi Milli Güvenlik Kurulu yönetmiştir. Bu süreç 1982 Anayasası kabul edilip arkasından Nisan 1983'te kabul edilen siyasi partiler yasası ve Haziran 1983'te kabul edilen seçim yasasının yürürlüğe girmesi ile son bulmuştur. Bu yasaların yürürlüğe girmesi ile demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler kurulmaya başlamıştır. Milli Güvenlik Kurulu, kurulan siyasi partilerden üçüne 1983 genel seçimine katılma iznini vermiştir. Partilerin kuruluş aşamasında ve seçim kampanyası sürecinde Milli Güvenlik Kurulu'nun siyasi partiler üzerinde baskısı sürmüştür. Bu durumun partilerin dış politika ile ilgili vaatlerini belirlemelerinde de etkili olduğu söylenebilir. Çünkü siyasi partiler dış politika vaatlerini çok kısa olarak açıklamıştır. Seçime katılan partiler, Anavatan Partisi, Halkçı Parti ve Milliyetçi Demokrasi Partisi idi. Çalışmanın amacı 1983 genel seçimine katılan siyasi partilerin dış politika ile ilgili vaatlerini araştırmaktır. Seçim sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde dış politika konusunda kabul edilen kanunları tesbit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Komşu ülkeler, Orta Doğu, Batı ülkeleri

ABSTRACT

On September 12, 1980, the National Security Council, which seized power on behalf of the Turkish Armed Forces, forbade political activity at all levels. All of the political parties whose activities were suspended were closed with the law on termination of political parties of 16 October 1981. Thus, the country was directed by the National Security Council. This process ended with the adoption of the Constitution of 1982 and the enactment of the political party law adopted in April 1983 and the electoral law adopted in June 1983. With the enactment of these laws, political parties, which are indispensable elements of democratic political life, started to be established. The National Security Council has allowed three of the established political parties to participate in the 1983 general election. During the establishment phase of the parties and during the election campaign, the pressure of the National Security Council on political parties continued. It can be said that this situation is also effective in determining the promises of the parties about foreign policy. Because the political parties explained the foreign policy promises very briefly. These parties were the Motherland Party, the Populist Party and the Nationalist Democracy Party. Parties participating in the general election were the Motherland Party, the Populist Party and the Nationalist Democracy Party. The aim of this study is to investigate the promises made by political parties participating in the 1983 general election on foreign policy. Second purpose; 17. Period of Turkey's Grand National Assembly is to investigate the laws adopted in foreign policy.

Keywords: Republic of Turkey, Neighboring countries, Middle East, Western countries

1. GİRİŞ

Dış politika terimi farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Bir görüşe göre dış politika, devletin politika yapıcılarının, uluslararası sistemdeki diğer devletler veya uluslararası aktörlere dönük olarak geliştirdiği stratejiler, planlı davranış kalıpları ve hedefe ulaşma çabalarının bütünüdür (Gözen, 2004:). Başka bir görüşe göre dış politikada temel amaç ve stratejik yöntem, uluslararası ilişkilerde devletlerin birbirine karşı izlemiş oldukları politikanın kendi lehlerine döndürebilmeyi hedef almaktır (Daban, 2017: 79). Kısaca dış politika; bir devletin, milli çıkarlarının biçimlendirdiği amaçlara

ulaşmak için diğer devletlerle ve uluslararası kurumlarla olan diplomatik, siyasal, ekonomik ve hukuki ilişkileri kapsayan politikalar (www.xing.com/communities).

Siyasi partilerin hazırladığı parti programları, siyasi partilerin özelliklerini, niteliklerini yansıtmakta olup bu program partiyi diğer siyasi partilerden ayırma özelliğine sahiptir. Seçim öncesi hazırlanıp halka sunulan seçim beyannameleri ya da seçim bildirgeleri de partilerin siyasi görüşlerini ve gelecekteki hedeflerini içeren belgelerdir.

Türkiye'nin "stratejik önemi" konusu Türk Dış Politikası açısından çok yönlülüğü zorunlu kılmaktadır. Üç kıtanın (Aysa, Avrupa ve Afrika) ve beş deniz havzasının (Akdeniz, Karadeniz, Hazar Denizi, Kızıl Deniz ve Basra Körfezi) kesiştiği yerde bulunan Türkiye'nin siyasi-ekonomik fırsatlar ve güvenlik riskleri içinde yüzdüğünü söylemek mümkündür. Türkiye'nin tarihi, kültürü ve coğrafyasıyla pek çok bölgeyle kesişen değerlerinin olması Ankara'ya uluslararası alanda gücünün ötesinde söz sahibi olma fırsatını sunmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin dünyanın en istikrarsız üç bölgesine (Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu) komşu olması Ankara için doğrudan dahil olmadığı pek çok sorundan doğrudan etkilenme gibi güvenlik risklerini ortaya çıkarmaktadır (Çolakoğlu,2006:309).

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ya da savaşın sonuçlarından doyum sağlayamayan devletler, o günkü uluslararası düzenin değişmesinden yanaydılar. Lozan Anlaşması'nı izleyen bu dönemde, Türkiye Cumhuriyeti, bir yandan iç düzenini kurup sağlamlaştırmaya çalışırken, bir yandan da gerçekçi ve barışçı bir politikayı yürütmüştür (Ateş, 2004:33). Türkiye 1923-1932 yılları arasında tek tek Batılı ülkelerle olan sorunlarını çözümlenmiştir (Nüfus Mübadelesi, Musul Sorunu, Borçlar sorunu v.b). Sorunların çözümlenmesiyle birlikte de Türkiye'nin Batı karşısında duyduğu güvensizlik ortadan kalkmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye Sovyetler Birliği ile olan dostluğunu korurken, Batı'ya da yaklaşma çabası içinde olmuştur. Bunun ilk adımı olarak 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olmuştur. Bir yandan Batı ile yaklaşırken, diğer yandan ortak güvenlik örgütlerinin oluşturulması için çabalayan Türkiye 1934 yılında Balkan Antantı, 1937 yılında da Sadabad Pakti içinde yer almıştır. İlaveten Montreux Sözleşmesi ve Hatay'ın Anavatana katılması gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşındaki konumu "savaş-dışı taraf" olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, müttefiklerin baskısıyla 2 Ağustos 1944'te Almanya ve 1945'in ilk aylarında da Japonya ile diplomatik ve ticari ilişkilerini kesmiştir. Türkiye Birleşmiş Milletler üyesi olabilmek için ise 23 Şubat 1945'te her iki ülkeye de savaş ilan etmiştir. Böylece Türkiye savaşın taraflarından biri olarak Batı Blok'unun bir üyesi olmuştur. Savaş sonrası Türkiye'yi batıya yakınlaştıran birçok neden vardır. Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin talepleri bunun bir nedeni ise, diğer önemli neden çağdaş uygarlık olarak Batının kabul edilmesidir. Üçüncü neden ise savaş sonrası ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmek için Türkiye'nin dış yardıma ihtiyacı olmasıdır (Ateş, 2004:36-37). Bu süreç Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere üye olması, Marshall yardımını kabul etmesi, Kore'ye asker göndermesi, NATO üyesi olması gibi gelişmelerle devam etmiştir (Balcıoğlu, 2005: 465-471). Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna üyelik için 1963 yılında başvuru yapması da Türkiye'nin Avrupa ile ilişkileri konusunda önemlidir.

Türkiye çok yönlü dış politikasını 1965-1971 yılları arasında gerçekleştirecektir. Bu yıllarda Türk yöneticileri dostları ve müttefikleri ile çatışmaya düşmeden, genellikle NATO içinde kalan ve daha çok ABD'ye yönelik tek yanlı bir dış politikadan, başta komşu devletler olmak üzere diğer devletlerle ilişkilerini normalleştiren çok yönlü dış politikaya geçmeyi başarabilmiştir. 1973-1980 yılları arasında Türk dış politikası İslam ülkelerine ve Üçüncü Dünya ülkelerine açılma çabalarını içerirken Türkiye Ortadoğu ülkeleri ile hem diplomatik hem de ticari ilişkilerini sürdürmüştür (Ateş, 2004:42-44). Fakat Kıbrıs sorunu olumsuz bir ortam oluşturmuştur. Bu koşullar içinde Türkiye 1980 askeri müdahalesi ile karşılaştı ve askeri yönetim 1980-1983 yılları arasında Türk dış politikasına yön vermiştir. Askeri yönetimin Türkiye'nin iç işlerine ağırlık vermesi ve Batı'nın, Türkiye'de demokratik yönetimin kesintiye uğramasına iyi bakmaması sonucu Türkiye'nin dış ilişkilerinin bu dönem bir durgunluk yaşadığı söylenebilir. 1983 genel seçimlerinden sonra kurulan I. ANAP Hükümeti ile dış ilişkiler normale dönecektir. ANAP Hükümetleri döneminde de Batı ile ilişkilere önem verilmiştir. Batı eksenli bir dış politika yürütüldüğü söylenebilir. ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'ın Batı'nın liberal politikalarını benimsemesinin de bunda etkili olduğu görülmektedir. ANAP Hükümetleri'nin Ortadoğu

ve Türkiye'nin komşuları başta olmak üzere diğer ülkelerle de ilişkileri geliştirmeye önem verdiği görülmektedir.

Yaklaşık üç yıllık bir süresi askeri yönetimin kontrolünde olan Türk dış politikası, 1983 Genel Seçimleri sonrası sivil yönetimin kontrolüne geçmiştir. Ancak yapılan yasal düzenlemeler ile askeri yönetimin baskısı seçim kampanyası süresince devam etmiş ve siyasi liderler her konuda olduğu gibi dış politika konusunda da baskı altında vaatlerini belirlemişlerdir. Askeri yönetim 1983 genel seçimine üç siyasi partinin katılmasına izin vermiştir. Bu partiler Anavatan Partisi, Halkçı Parti ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'dir. Ayrıca 1983 genel seçimine giderken Türkiye'nin dış politikada yaşadığı sorunlar vardı. Bunların başında Kıbrıs Türk topluluğu sorunu, yurt dışında çalışan Türkler sorunu ve Ermenilerin gerçekleştirdiği cinayetler sorunu geliyordu, Avrupa Topluluğu'na üyelilik tartışmaları gündemde idi. Bu dönem dünyada iki kutuplu soğuk savaş süreci de devam ediyor. Seçime katılan siyasi partiler dış politika vaatlerini bu koşullar içinde hazırlamışlardır.

2. MATERYA VE METOD

Bu çalışmanın amacı, 1983 genel seçimine katılan Anavatan Partisi'nin (ANAP), Halkçı Parti'nin (HP) ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin (MDP) parti programlarında veya seçim beyannamelerinde belirttikleri dış politika vaatlerini tesbit edip değerlendirmektir. Ayrıca 17. Dönem TBMM'sine girmeyi başaran milletvekillerinin oyları ile kabul edilip yürürlüğe konan dış politika konusundaki kanunları araştırıp incelemektir.

Araştırmada Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesi'nden ve Milli Kütüphaneden elde edilen kaynaklar değerlendirilmiştir. Bu kaynaklar çalışmaya konu olan siyasi partilerin parti programları veya seçim beyannameleridir. Ayrıca 17. Dönem TBMM'sinde kabul edilen kanunları tesbit etmek için TBMM kütüphanesindeki Kanunlar Dergisi ve tutanak dergileri incelenmiştir.

Bu çalışmanın giriş materyal ve metot başlıklarından sonra oluşturulan bulgular başlığı üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde seçime katılan siyasi partilerin vaatleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede çalışmaya konu olan siyasi partilerin parti programları veya seçim beyannameleri incelenip siyasi partilerin dış politika konusundaki vaatleri tesbit edilmiştir. Tesbit edilen vaatler ise siyasi partilerin genel görüşleri, Batı ile ilişkiler ve Avrupa Topluluğu'na üyelik konusu, Orta Doğu ve Müslüman ülkelerle ilişkiler, Komşu ülkelerle ilişkiler ve Kıbrıs sorunu gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise 17. Dönem TBMM'sinde kabul edilen kanunlar ve buna bağlı olarak I. ANAP Hükümeti'nin yabancı ülkelerle yapmış olduğu anlaşmalar değerlendirilmiştir. Çalışma sonuç ve tartışma bölümü ile bitirilmiştir. Çalışmada siyasi partilerin dış politika konusundaki vaatleri 1983 genel seçiminde çok oy alan partiden az oy alan partiye doğru sıralanmıştır. Çalışma 1983 genel seçiminde dış politika vaatleri ve seçim sonrası kabul edilen kanunların tespiti ile sınırlandırılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. 1983 Genel Seçiminde Dış Politika Konusunda Vaatler

3.1.1.Siyasi Partilerin Dış Politika Konusunda Genel görüşleri

ANAP, “dış politikasının esasının bölgede ve dünyada barışın sürekliliğini temin etmek olduğunu vurgulamış ve devletin devamlılığının dış politika felsefesinin temelini teşkil ettiğini” belirtmiştir. ANAP, “yurt savunmasının ve iktisadi gelişmenin kuvvetlendirilmesinin partinin dış politikasının ana hedefi olacağını” bildirmiştir. “Türkiye'nin başta yurt güvenliği olmak üzere kuvvetli bir savunma gücüne sahip olmasının zorunlu olduğu” vurgulamıştır (ANAP SB, 1983:141). ANAP “Türkiye'nin başta yurdun güvenliği olmak üzere kuvvetli bir savunma gücüne sahip olmasının zorunlu olduğunu ve bunun için ilk şartın güçlü olmak” olduğunu vurgulayarak, “ittifaklarda sadakati, dış politikada daima güvenilir bir taraf olmayı vecibe sayan” bir parti olduğunu vurgulamıştır (ANAP Programı, 1983:31). HP, “uluslararası ilişkilerde ve izlenecek dış politikada, dünya politikasının çağdaş gerçeklerinin ve gereklerinin bilgisi ve bilinci ile hareket edeceğini” bildirmiştir. Parti, “Türk milletinin bağımsızlığını, mutluluğunu gözetmek ve sağlamanın amacı olacağını” belirtmiştir. “Bunu yaparken diğer ulusların bağımsızlığına ve bağımsızlık hareketlerine de saygılı ve yardımcı olmanın, her ulusa, özellikle gelişmekte olan yeni uluslara fırsat eşitliği sağlayacak yeni bir siyasal ve ekonomik dünya düzeni kurulmasına katkıda bulunmanın ve bu yollardan yurttan ve dünyada barışı sağlamanın

dış politikada ana ilkeleri olacağını” vurgulamıştır. HP, bu amaçla dünyada yumuşama ve barışın güçlenmesine, her ulusun bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünü korumasına yönelik katkısını arttırması ve etkinleştirilmesi için Birleşmiş Milletler teşkilatına da girişimlerde bulunacağını ifade etmiştir. HP, ayrıca “Türk milletinin demokrasiyi geliştirip güçlendirme yönündeki kararlı tutumunun kendi siyasal yaşamının kesin bir gereği olduğu kadar, Türkiye’nin uluslararası ilişkilerinin de en geçerli ve etkin bir aracı ve amacı olduğu inancında olduğunu” beyan etmiştir (HP Programı, 1983: 43-45). MDP, “Türk dış politikasının temelini, Atatürk tarafından çizildiğinin” altını çizerek günün şartları içinde bu çizgiden ayrılmayacağını vurgulamış ve bu politikayı milli menfaatlerin gerektirdiği şekilde yürütüleceğini belirtmiştir (MDP Programı, 1983:12).

Siyasi partilerin genel görüşleri incelendiğinde, ANAP bölgede ve dünyada barışı sürekli hale getirmeyi vaat etmiştir. Parti, yurt savunmasının ve iktisadi gelişmenin partinin hedefi olduğunu belirtirken devletin devamlılığının da partinin felsefesi olduğunu vurgulamıştır. HP dış politikada çağdaş gerçeklerin bilgisi ve bilinci ile hareket edeceğini ve dış politikada amacının milletin bağımsızlığını ve mutluluğunu gözetmek ve sağlamak olduğunu vurgulamıştır. HP dünyada barışı sağlamayı da vaat etmiştir. MDP ise Atatürk’ün belirlediği anlayışla dış politikaya yön vereceğini belirterek “Yurtta barış, Dünyada barış vurgusu yapmıştır.

3.1.2. Batı ile İlişkiler ve AB Konusunda Vaatler

ANAP, “Türkiye’nin siyasi, askeri ve iktisadi işbirliği yönünden mensubu bulunduğu Batı dünyası ile ilişkilerinde, savunma ihtiyaçları yanında iktisadi gelişme ve kalkınmasını hızlandıracak ve menfaatleri dengeleyecek daha aktif bir politika takip etmesi gerektiğini” belirtmiştir (ANAP SB, 1983:141). “Avrupa Topluluğu ile olan ilişkilerde menfaatlerin dengelenmesini ön planda tutan bir iş birliğine taraftar olduğunu vurgulayan ANAP, ilim, sanat ve teknolojide milletlerarası işbirliği yapılmasını ve sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesini faydalı gördüğünü” ifade etmiştir (ANAP SB, 1983:142). HP, “Türkiye’nin üye olduğu ittifaklardaki ve topluluklardaki çıkarlarının ve ilişkilerinin dışında iç düzen bakımından ayırım gözetmeksizin, dostluklarını ve uluslararası ilişkilerini genişletmesi gerektiğini” belirtmiştir (HP, Programı, 1983: 44) . MDP, “hür dünyanın ve Batı ittifakının bir üyesi olduğu gerçeğini göz önünde tutarak” Türkiye’nin NATO içindeki yerini daha güçlendirmeye çalışacağını, “Ortak Pazar’la ilişkilerini tam üye olmak hedefi istikametinde daha rasyonel hale getireceğini” bildirmiştir (MDP Programı, 1983:12).

Yukarıda belirtildiği gibi ANAP, Batı dünyası ile Türkiye’nin savunma ihtiyaçlarının yanı sıra iktisadi gelişmesini ve kalkınmasını hızlandıracak ve menfaatleri dengeleyecek aktif bir dış politika vaat etmiştir. HP, Batıdan söz etmeden Türkiye’nin üye olduğu ittifaklardaki ve topluluklardaki çıkarlarının ve ilişkilerinin dışında dostluklarını ve ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini vurgulayarak dış politikanın tek yönlü değil çok yönlü geliştirilmesi vurgusunu yapmıştır. MDP Türkiye’nin hür dünyanın ve Batı ittifakının bir üyesi olduğunu vurgulamış ve Türkiye’nin NATO içindeki yerini güçlendirme vaadinde bulunmuştur. ANAP ve MDP Avrupa Topluluğuna katılma taraftarı olduklarını vurgulamışlardır. MDP Avrupa Topluluğu’ndan Ortak Pazar diye söz ederken HP’nin bu konuda vaadi tesbit edilememiştir.

3.1.3.Orta Doğu ve Müslüman Ülkeleri ile İlişkiler

ANAP, Orta Doğu ve diğer İslam ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesinin tabii olduğunu vurgulamıştır. Parti, her iki camianın mensubu olması dolayısıyla Batı dünyası ile Orta Doğu arasında köprü kurabilme imkânına sahip olduğunu belirttiği “Türkiye’nin, başta iktisadi ilişkilerin geliştirilmesi olmak üzere bölge ve dünya barışının idamesinde önemli katkıları olacağına inandığını” beyan etmiştir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1983:141-142). HP, “tarihi ve coğrafyası bakımından bir Orta Doğu, Akdeniz ve Balkan ülkesi olduğunu belirttiği, Türkiye’nin ilişkilerini genişletip geliştirmesi gerektiğini ve dünyadaki yerini belirlerken bu gerçeği bir kalıcı öge olarak değerlendirmesi gerektiğini” beyan etmiştir (HP, Programı, 1983: 44-45). MDP, kardeş olarak belirttiği “Arap ve diğer Müslüman ülkelerle Türkiye’nin kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkilerini daha da geliştireceğini, Orta Doğu’daki yerini daha da kuvvetlendireceğini ve muhafaza edeceğini” beyan etmiştir (MDP Programı, 1983:12).

Yukarıda yer verildiği gibi, ANAP, Orta Doğu ile Batı dünyası arasında ilişkilerin gelişmesi için Türkiye’nin köprü görevini üstlenme ve dünya barışının sağlanmasına katkı sağlama özelliğine sahip

olduğunu belirtmiştir. ANAP ayrıca dış ülkelerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. HP Türkiye'nin Orta Doğu, Akdeniz ve Balkan ülkesi olduğunu belirterek Türkiye'nin dış ülkelerle ilişkiler kurarken bunu unutmaması gerektiğini belirterek söz konusu bölgelerle ilişkileri geliştirme vurgusu yapmıştır. MDP ise Arap ve Müslüman ülkelerle Türkiye'nin siyasi ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirmesine önem vereceğini bildirmiştir.

3.1.4.Komşu Ülkeler ve Kıbrıs Konusunda Vaatler

ANAP, “komşu ülkelerle olan ilişkilerde ortak menfaatleri gözetin, karşılıklı saygı esasına dayalı ve bölge barışının idamesine yönelik uzun vadeli” bir politika takip edilmesinden yana olduğunu belirtmiştir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1983:142). HP, “bölge ülkeleri ile ilişkilerin karşılıklı güvene ve ortak yarara dayandırılması halinde ulusal güvenliğin en iyi şekilde sağlanacağına” inandığını belirtmiştir. Parti, “barışçı amaç güden politikaların izlenmesi halinde, belirli ittifak sistemi içerisinde bulunsu dahi bölge ülkelerinin kuşku ve güvensizliğini üzerine çekmeyeceğini” vurgulamıştır (HP Programı, 1983: 44-45). MDP komşu ülkelerle mevcut iyi münasebetleri devam ettireceğini beyan etmiştir (MDP Programı, 1983:12).

1983 genel seçimi öncesi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti henüz bağımsızlığını ilan etmemiştir. ANAP, Kıbrıs Türk toplumunun alacağı kararları saygıyla karşılamaya ve desteklemeye kararlı olduğunu beyan etmiştir. (ANAP Seçim Beyannamesi, 1983:142). HP, “1974’te özgürlüğüne ve güvenliğe kavuşan Kıbrıs Türklerinin bu durumunu devamlı kılmayı, topluluğun ekonomik kalkınmasını hızlandırması ve kendi yönetimini güvence altına alması için gerekli tüm tedbirleri almayı” vaat etmiştir. Parti, bu durumu sağlarken “bölge barışının güçlenmesini, Kıbrıs’ın bütün bölge ve dünya için bir güvenlik etkeni olmasını gözeticeğini ve Kıbrıs’ı iki bölgeli bağımsız ve bağlantısız federal devlet yapma yönündeki çabalara azimle devam edeceğini” beyan etmiştir (HP, Programı, 1983: 44-45).

ANAP Ermeni cinayet şebekelerinin masum vatandaşlara karşı sürdürdüğü katliamlara nihayet verilmesinin zaruretine inandığını ve bunların tarihi gerçekleri fütursuzca tahrif eden faaliyetleri karşısında dünya kamuoyunun etkili bir şekilde aydınlatılmasını elzem gördüğünü ifade etmektedir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1983:142).

Çalışmaya konu olan üç partide komşu ülkelerle ilişkileri geliştirme vaadinde bulunmuşlardır. ANAP Kıbrıs Türk toplumunun alacağı kararları destekleme vaadinde bulunurken HP, Kıbrıs’ı iki bölgeli bağımsız ve bağlantısız federal devlet yapma yönündeki çabaları destekleyeceğini bildirmiştir. Parti, bu topluluğun ekonomik kalkınmasını hızlandırması ve kendi yönetimini güvence altına alması için gerekenleri yapacağını vurgulamıştır. MDP’nin bu konuda vaadi tesbit edilememiştir. ANAP ermeni cinayet şebekeleri konusunda dünya kamuoyunu bilgilendirerek bu soruna çözüm getirme vaadinde bulunmuştur. HP ve MDP’nin bu konuda vaadi tesbit edilememiştir. Türkiye her dönem komşusu Yunanistan’la sorunlar yaşamıştır. Ancak bu çalışmada Yunanistan konusunda vaat tesbit edilememiştir.

3.1.5.Yurt Dışında Çalışan İşçiler Konusunda Vaatler

ANAP, bu konuya çalışma hayatı başlığı altında yer vermiştir. ANAP, “yurt dışındaki işçilerin ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümünün, her çeşit hak ve menfaatlerinin korunması, yurt dışında büyüyen çocukların Türk ahlak, örf ve adetlerine, vatana ve millete bağlılıklarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmayı önemli bir görev” saydığını ifade etmiştir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1983:120). MDP, “çok sayıda Türk vatandaşının çeşitli güçlük ve meşakatlere katlanarak yabancı ülkelerde çalışmakta olduğunu altını çizerek onların bu fedakârlıklarının değerini bildiğini ve bunu saygıyla karşıladığını” belirtmiştir. Parti, bu işçilerin, “çalıştıkları ülkelerde istihdam güvencelerinin ve haklarının sağlam esaslara bağlanmasını, kültürel varlıklarının korunup geliştirilmesini, çocuklarının eğitimi ve geleceği için gereken tedbirlerin alınmasını ailelerinin birleştirilmesini, iktisadi varlıklarının hem kendileri hem de yurt ekonomisi lehine değerlendirilmesini ve kesin dönüşleri sırasında doğabilecek problemler için acil çözümler getirilmesini zaruri gördüğünü ve bunu sağlamakta kararlı olduğunu” beyan etmiştir (MDP Programı, 1983:23).

ANAP ve MDP yurt dışında çalışan işçiler konusuna beyannamelerinde yer vermişlerdir. HP'nin programında bu konu hakkında vaat tespit edilememiştir. İlaveten üç partinin de yurt dışında yaşayan Türk azınlıklar konusunda vaadi tesbit edilememiştir.

3.2. I. ANAP Hükümeti Döneminde Dış Politika Konusunda Gelişmeler

16 Kasım 1983'te Türk halkı yaklaşık 6 yıl sonra yeniden yapılacak genel seçim için sandık başına gitmiştir. Seçime katılma oranı yüzde 92,3 düzeyinde gerçekleşmiştir (Erkmen, 2018:1237). Üç parti de yüzde 10'luk ülke barajını aşarken, MDP ve HP, bazı illerde, yüzde 10'luk seçim çevresi barajı engeline takılarak milletvekili çıkartamamıştır. Seçimlerin kesin galibi ANAP olmuştur. Oyların yüzde 45,1'ini alan ANAP 400 milletvekilinden oluşan TBMM'de 212 sandalye kazanmıştır. HP yüzde 30,5'lik oy oranı ile 117, MDP ise yüzde 23,3'lük oy oranıyla 71 milletvekilliği kazanmıştır. Bu arada seçmenlerin yüzde 1,1'i bağımsız adaylara oy vermiş ancak hiçbir bağımsız aday seçilmeye yetecek düzeyde oy alamamıştır (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4. C, 200: 69). Seçimden sonra oluşan TBMM'nin 17 döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin 45. (ANAP'ın I.). Hükümeti güvenoyu almıştır. (TBMMTD, 12. Bileşim, 17.D, 1.C: 143).

Bu doğrultuda 1983 genel seçiminin ardından 1987 yılında yenilenen genel seçime kadar I. ANAP Hükümeti görevde kalmıştır. Dış politika konusundaki uluslararası anlaşmalar devlet adına hükümetler tarafından yapılmakta ve bu konudaki kanunlar TBMM'ye siyasi partiler aracılığı ile ya da bağımsız olarak girmeyi başaran vekillerin onayı ile kabul edilmektedir. Bu durum meclise daha çok vekille girebilen siyasi partilerin seçim vaatlerini gerçekleştirmesi konusunda önemlidir. Dolayısıyla, 1983 genel seçimi sonrası meclise girmeyi başaran siyasi partilerin seçim vaatleri doğrultusunda TBMM'de kabul edilen kanunlar aşağıda yer verildiği şekildedir.

Türkiye'de söz konusu dört yılda yürütülen dış politikaya bakıldığında; 45. Hükümet farklı konularda farklı ülkelerle anlaşmalar yapmıştır. Bu durum sonraki hükümetler döneminde artarak devam edecektir. I. ANAP Hükümeti, Kahire'de Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti ile hükümlülerin transferine dair sözleşmeyi imzalanmıştır. 5 Eylül 1986 tarihinde Budapeşte'de Macaristan Halk Cumhuriyeti ile cezai meselelerde adli kararların karşılıklı olarak infazı hakkında sözleşmeyi yapmıştır. Yine 5 Ağustos 1985 tarihinde Ankara'da imzalanan, Libya Arap Halk Sosyalist Cumhuriyeti ile suçluların geri verilmesine dair sözleşmeyi imzalamış ve ANAP öncesi Tunus Cumhuriyeti ile 7 Ekim 1982 tarihinde Tunus'ta imzalanmış olan "hukuki ve ticari konularda adli kararların tanınması ve yerine getirilmesi hakkındaki sözleşme bu dönem onaylanmıştır. İlaveten, 30.8.1983 tarihinde Ankara'da imzalanan Pakistan İslam Cumhuriyeti ile suçluların geri verilmesi anlaşması yapılmıştır. Görüldüğü gibi bu dönem farklı ülkelerle farklı konularda ikili anlaşmalar yapmıştır. Bu anlaşmaların TBMM'de onaylandığı kanunlara aşağıda yer verilmiştir (Erkmen, 20017:167-169).

3338 sayılı 26.3.1987 tarihli kanunla Kahire'de Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti ile hükümlülerin transferine dair sözleşme kabul edilmiştir (Kanunlar Dergisi,17. Dönem C. 70: 100). Macaristan Halk Cumhuriyeti ile cezai meselelerde adli kararların karşılıklı olarak infazı hakkındaki sözleşme 3340 sayılı ve 26. 3. 1987 tarihli kanunla TBMM'de onaylanmıştır (Kanunlar Dergisi,17. Dönem Cilt 70: 113). Yine 3343 sayılı ve 26. 3. 1987 tarihli kanunla Libya Arap Halk Sosyalist Cumhuriyeti ile suçluların geri verilmesine dair sözleşme kabul edilmiştir (Kanunlar Dergisi,17. Dönem C. 70: 124). İlaveten 3026 sayılı ve 20.6.1984 tarihli kanunla ANAP öncesi Tunus Cumhuriyeti ile 7 Ekim 1982 tarihinde Tunus'ta imzalanmış olan hukuki ve ticari konularda adli kararların tanınması ve yerine getirilmesi hakkındaki sözleşme kabul edilmiştir (Kanunlar Dergisi, D. 17, C. 67: 232) Yine 3027 sayılı ve 20. 6. 1984 tarihli kanunla Pakistan İslam Cumhuriyeti ile suçluların geri verilmesi anlaşması yürürlüğe konmuştur (Kanunlar Dergisi, D. 17, C. 67.236). Görüldüğü gibi I. ANAP Hükümeti bir Batı ülkesi olan Macaristan dışında Müslüman ülkelerle anlaşmalar yapmış ve TBMM'de de bu doğrultuda kanunlar kabul edilmiştir.

Yukarıda yer verildiği gibi 45. Hükümet'in yürüttüğü dış politikada İslam coğrafyası ile ilişkiler geliştirilmek istenmiş ve bu yönde adımlar atılmıştır. Türkiye'nin İslam Konferansı Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi Başkanlığı yapması, İslam Konferansı Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi'nin (İSEDAK) üç toplantısının Türkiye'de yapılmış olması Türkiye'nin Orta Doğu politikaları açısından önemlidir. İSEDAK toplantılarında çok sayıda yabancı devlet adamı Türkiye'yi ziyaret etmiş, çeşitli

ülkelerle aktif ikili ilişkiler tesis edilmiştir. Orta Doğu meselelerinde Türkiye'nin tutumu ve oynadığı önemli rol bütün ülkelerin takdirini toplamış, dış politikada Türkiye'nin itibarını arttırmıştır (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987: 92-93). Daha SSCB dağılmadan, Başbakan Özal bu dönem dış Türkler ile de yakından ilgilenmeye başlamıştır (Seydi, 2006: 297). Söz konusu dönemde Türkiye'nin düşman komşuları olarak görülen Suriye ve Irak ile ilişkileri I. ANAP Hükümeti düzeltmeye çalışmıştır. Bu konuda ANAP'ın (Heper, 2011:207), attığı adımlardan biri Suriye ile konsolosluk yolu ile ilişkileri geliştirmek olmuştur. 45. Hükümetin Suriye Arap Cumhuriyeti ile Ankara'da 5 Mart 1986 tarihinde imzaladığı Konsolosluk Sözleşmesi, 3312 sayılı ve 7.10.1986 tarihli kanunla TBMM'de onaylanarak uygulamaya konulmuştur (Kanunlar Dergisi,17. Dönem Cilt 70: 5).

1983'lerde adı Avrupa Topluluğu olan Avrupa Birliğine uyum sürecinde yapılanlara bakıldığında; 1981 yılında Yunanistan'ın tam üye olarak Avrupa Topluluğu'na girmesiyle Türkiye'ye karşı ciddi bir zemin kazanması karşısında, Türkiye'deki askeri yönetim Avrupa Topluluğu'ndan gelen seslere çok fazla kulak tıkayamamış ve demokratik düzene geçmiştir. Demokratikleşme sürecinin başlamasının ardından iktidara gelen Turgut Özal liderliğindeki I. ANAP Hükümeti Türk Dış Politikasının geleneksel çizgisini izleyerek Avrupa topluluğuna tam üyelik için hazırlıklara başlamış ve 14 Nisan 1987'de resmen tam üyelik için başvurusunu yapmasıyla Avrupa Topluluğu ile ilişkilerde yeni bir dönem başlatmıştır. Özal'ın deyimiyle bu dönem "uzun ince yol"du. Çünkü Avrupa Topluluğu genişlemeyi mercek altına almış, ayrıca öncesine oranla, siyasi kriterleri ön plana çıkarmıştı (Seydi, 2006: 297). Özal'ın Avrupa Topluluğu üyeliğine bakışı; "Türkiye'nin siyasi, askeri ve iktisadi işbirliği yönünden mensubu bulunduğu Batı Dünyası ile ilişkilerinde, savunma ihtiyaçları yanında iktisadi gelişme ve kalkınmasını hızlandıracak ve menfaatleri dengeleyecek daha aktif bir politika takip etmeli," şeklindedir. Bu düşüncelerle bu dönem Avrupa Topluluğuna tam üyelik için başvurulmuştur (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987:91).

ANAP'ın Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna tam üyeliği için yaptığı başvuru Avrupa Topluluğu komisyonuna havale edilmiştir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987: 25). Bu süreci gelecekteki hükümetler de sürdürecektir. Bu süreç gündeme göre bazen birinci sırada yer alacak bazen geri sıralarda kalacak ancak Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından önemli görülen Avrupa Topluluğuna üyelik süreci Türkiye gündeminde kalmaya devam edecektir.

Özal'ın 14 Nisan 1987'de Avrupa Topluluğu'na e tam üyelik için başvuru hamlesinde bulunması, izleyen yılların ulusal ve uluslararası siyasal gelişmelerinde son derece belirleyici etkileri olması bakımından üzerinde durulmaya değerdir. Bu başvuru, iktisadi alanda ihracat yönelimli yeni birikim stratejisi açısından da yaşamsaldı; çünkü bu yönelimle beraber Avrupa Topluluğu ülkeleriyle iktisadi ilişkilerin gelişmesi stratejik öncelik kazanmıştı. Bu başvuruya verilen yanıtın hayır olmasına rağmen, izleyen hükümetler de bu konudaki kararlılığı sürdürmüşlerdir. Özellikle Gümrük Birliği hedefine yoğunlaşılmasının 1990'ların ikinci yarısında Avrupa Topluluğu kapısını yeniden zorlama hamlesinde ciddi olumlu veya olumsuz getirileri olacaktır (Aydın-Taşkın,2015:356). Avrupa Topluluğu'na uyum yolunda 3331, 3339 ve 3363 sayılı yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemeler aşağıda verildiği şekildedir.

45. Hükümet Avrupa Topluluğu'na uyum koşulları içinde, Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanarak 7 Haziran 1968 tarihinde Londra'da imzaya açılan ve 1 Eylül 1980 tarihinde imzalanan diploması ve konsolosluk memurlarınca düzenlenen belgelerde onay işleminin kaldırılmasına dair Avrupa Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Bu sözleşme, 3331 sayılı ve 19. 2. 1987 tarihli kanunla, TBMM'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kanunlar Dergisi,17. Dönem C. 70: 77).

45. Hükümet Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanarak 21 Mart 1983 tarihinde Strasburg'da imzaya açılan ve 19 Haziran 1985 tarihinde imzalanan hükümlülerin nakline dair sözleşmeyi imzalamıştır. TBMM bu anlaşmayı, 2. maddede yazılı beyanların yapılması suretiyle, 3339 sayılı ve 26. 3. 1987 tarihli kanunu kabul ederek onaylanmıştır. Bu sözleşmenin uygulanması ile konu ile ilgili haberleşme diplomatik kanaldan yapılacaktır (Kanunlar Dergisi,17. Dönem C. 70:105).

17.3.1978 tarihinde Avrupa Konseyine üye ülkelerin imzalarına açılan ve 4 Şubat 1986 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış olan "Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesinin Ek Protokolü", 3363 sayılı ve 18. 5. 1987 tarihli kanunla TBMM'de onaylanarak yürürlüğe konmuştur (Kanunlar Dergisi, 17. Dönem C. 70: 1182).

45. Hükümetin Batı konusunda uygulamalarına bakıldığında Türkiye'nin bu dönem gerçekleştirdiği İktisadi İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Dönem Başkanlığı, Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığı, Milletvekillerinin Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisine iştirak etmeleri gibi faaliyetler önemli gelişmelerdir (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987: 92-93). 1983- 1987 arası dönemin basın yayın haberlerinden görüldüğü kadarı ile 45. Hükümet dönemi Türkiye'nin genelde dış politikada en yoğun ilişki içinde olduğu ülke ABD olduğu söylenebilir. Öztürk'ün değerlendirmesi de bunu desteklemektedir (Öztekin, 2003:418).

45 Hükümet ticareti geliştirmek amacıyla vergiyi ilgilendiren konularda farklı coğrafyalardaki ülkelerle ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalar aşağıda yer verildiği gibidir.

45. Hükümet, Kore ile gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme ve diğer bazı hususları düzenleme anlaşması; Irak ile 13 Mayıs 1984 tarihinde imzalanan emlak ve emlak haklarına dair sözleşme; Tunus ile gelir ve servet üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması gibi bazı ülkelerle ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu dönem İslam Kalkınma Bankası'na vergi muafiyeti tanınması kabul edilmiştir (Erkmen, 20017:156-158). Bu anlaşmalar aşağıda yer verilen kanunlarla yürürlüğe konmuştur.

Kore ile Türkiye arasında imzalanan gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme ve diğer bazı hususları düzenleme anlaşması, 3229 sayılı ve 10. 6. 1985 tarihli kanunla kabul edilmiştir (Kanunlar Dergisi, D. 17, C. 68: 825). Yine Irak Cumhuriyeti ile 13 Mayıs 1984 tarihinde imzalanan emlak ve emlak haklarına dair sözleşme, 3060 sayılı ve 18.10.1984 tarihli kanunla TBMM'de onaylanmıştır.(Kanunlar Dergisi, D. 17, C. 68:112). İlaveten, Tunus Cumhuriyeti ile gelir ve servet üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması 3364 sayılı ve 18.5.1987 tarihli kanunla TBMM'de onaylanarak yürürlüğe konmuştur (Kanunlar Dergisi, D. 17. C. 70:1186) Ayrıca, 3259 numaralı ve 11.2.1986 tarihli kanunla, İslam Kalkınma Bankası'na vergi muafiyeti tanınması kabul edilmiştir (Kanunlar Dergisi, 17. Dönem C. 69: 268).

45. Hükümetin önemli uygulamalarından biri "Yap-İşlet-Devret" modelidir. Bu uygulama ile Türkiye yabancı sermaye girişine hız kazandırılmıştır (ANAP SB, 1987: 42). I. Özal Hükümeti ihracatın gelişmesi yönünde politikler uygulamaya önem vermiştir. Bu dönem ihracat yoluyla yeni pazarlar açılmıştır. Ticaretin geliştirilmesi amacıyla 2. 2. 1984 tarihli ve 2976 sayılı, dış ticaretin düzenlenmesi hakkında kanun, TBMM'de kabul edilip yürürlüğe girmiştir (Kanunlar Dergisi, D.17. C.67: 21).

Ekonomide serbestliği benimseyen ANAP Hükümeti yabancı ülkelerle ekonomik ilişkileri geliştirmeye başlamıştır. Bu durum sonraki ANAP hükümetleri tarafından artırılarak devam ettirilecektir.

3.3. Yurt Dışında Çalışanlar

45. Hükümet, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları için çalışmalar yapmıştır. ANAP iktidarının ilk döneminde gurbetteki vatandaşların kendi ülkelerinde iş imkânı sağlanması yönünden yabancı sermaye ve krediden önemli ölçüde faydalanılmasına başlanmıştır (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987: 42). Hükümet dış ülkelerde hizmet veren müteahhitlere önem vermiş ve onlara destek olmuştur. Müteahhitlerin dünya piyasasında daha güçlü hale gelmeleri için gerekli teşvikleri sağlamış, bu dönem teleks ve telefon gibi haberleşme sistemlerinin geliştirilmesi de iç ve dış ticareti kolaylaştırmıştır (ANAP Seçim Beyannamesi, 1987:57).

Yurt dışında çalışan Türk vatandaşları için bu dönem 3201 sayılı ve 8. 5. 1985 tarihli kanun kabul edilmiştir. Kanun yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının yurt dışında geçen sürelerinin sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesi için kabul edilmiştir. Bu kanunun amacı, 18 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarının yurt dışında geçen ve belgelendirilen çalışma süreleri, bu çalışma süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri ve yurt dışında ev kadını olarak geçen süreleri, sosyal güvenlik kuruluşlarına prim, kesenek ve karşılık ödenmemiş olması ve istekleri halinde bu kanun hükümlerine göre sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesidir (Kanunlar Dergisi, D. 17, C. 68: 691).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yaklaşık üç yıllık bir süresi askeri yönetimin kontrolünde olan Türk dış politikası, 1983 Genel Seçimleri sonrası sivil yönetimin kontrolüne geçecektir. Ancak yapılan yasal düzenlemeler ile askeri yönetimin baskısının seçim kampanyası süresince devam ettiği söylenebilir. 1983 genel seçimine giren üç parti de yüzde 10'luk seçim barajını aşip TBMM'ye girmeyi başarmıştır. Çalışmada; 1983 genel seçimde yer alan siyasi partilerin dış politika kapsamında genel olarak askeri, siyasi, kültürel ve ekonomik konuların yer aldığı genel görüşleri içeren vaatlerde buldukları tesbit edilmiştir. Bunlara ek olarak; siyasi partilerin batı ile ilişkileri geliştirme, Avrupa topluluğuna üyelik çalışmalarını sürdürme yönünde beyanda buldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca; çalışmaya konu olan üç parti'nin de Müslüman ve Orta Doğu ülkeleri ile ilişkileri geliştirme taraftarı oldukları görülmüştür. Bununla birlikte Türk dış politikası için önemli bir yer işgal eden komşularla iyi ilişkiler kurma ve Kıbrıs konusunda Kıbrıs Türk toplumunun yanında olma yönünde vaatte buldukları tesbit edilmiştir. Yukarıdakilere ilaveten; yurt dışında çalışan Türklerin sorunlarına çözüm getirme yönünde öneriler sundukları görülmüştür.

1983 genel seçimine katılan siyasi partilerin genel görüşlerine bakıldığında üç parti de Dünyada barışı sağlama vaadinde bulunmuşlardır. ANAP bunu yaparken Türkiye'nin savunmasının ve ekonomisinin güçlendirileceği vurgusunu yapmıştır. HP dış politikada çağdaşıktan söz ederken MDP dış politikayı Atatürk'ün belirlediği anlayışla yürütme vaadinde bulunmuştur. Bu bağlamda ANAP hükümetlerinin siyasi, hukuki konularda ve konsolosluk ile ilgili anlaşmalar yaptığı ve bu anlaşmaların TBMM'de kabul edilen kanunlarla uygulamaya konulduğu tesbit edilmiştir.

ANAP Batı dünyası ile askeri ve siyasi ilişkilerin yanı sıra ekonomik ilişkilerinde geliştirilmesine önem vereceğini batı ile menfaatleri dengeleyeceğini belirtmiştir. MDP ise Türkiye'nin Batı dünyasının bir üyesi olduğunu vurgulayarak Türkiye'nin Batı ile yürüttüğü politikaları devam ettirme vurgusu yapmıştır. Söz konusu dönem Türkiye İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Dönem Başkanlığını ve Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığını, yapmıştır. Dönemin bazı milletvekilleri Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisine iştirak etmişlerdir. I. ANAP Hükümeti, Macaristan ile cezai meselelerde adli kararların karşılıklı olarak infazı gibi ikili anlaşmalar imzalamış ve bu anlaşmalar TBMM'de onaylanmıştır.

ANAP, Avrupa Topluluğu ile olan ilişkilerde menfaatleri dengede tutan bir süreci takip etme vaadinde bulunurken MDP Türkiye'nin batı ittifakının bir üyesi olduğunu vurgulayarak Avrupa Topluluğuna üyelik sürecine taraftar olduğunu göstermiştir. Bu dönem ANAP Hükümeti Avrupa Topluluğuna tam üyelik için çalışmaları başlatıp 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik için başvuru yapmıştır. Bu başvurudan sonra Avrupa Topluluğuna uyum koşulları içinde ANAP Hükümeti bu toplulukla anlaşmalar yapmış ve bu anlaşmalar TBMM'de kanunlaştırılmıştır.

Ortadoğu ve Müslüman ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi konusunda ANAP, HP ve MDP vaatlerde bulunmuşlardır. ANAP diğer iki partiden farklı olarak söz konusu ülkelerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini sağlama vaadinde bulunmuş ve Batı ile Ortadoğu arasında Türkiye'nin köprü görevi üstlenerek ilişkileri geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. ANAP Hükümeti'nin yürüttüğü dış politikada İslam coğrafyası ile ilişkiler geliştirilmek istenmiş ve bu yönde adımlar atılmıştır. Bu dönem Türkiye'nin İslam Konferansı Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi Başkanlığı yapması, İslam Konferansı Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi'nin üç toplantısının Türkiye'de yapılmış olması Türkiye'nin Orta Doğu politikaları açısından önemlidir. I. ANAP Hükümeti Mısır ile hükümlülerin transferine dair sözleşme yapılmıştır. Aynı şekilde Libya ile suçluların geri verilmesine dair sözleşmeyi imzalamıştır. Yine Tunus ile 7 Ekim 1982 tarihinde Tunus'ta imzalanmış olan "hukuki ve ticari konularda adli kararların tanınması ve yerine getirilmesi hakkındaki sözleşme bu dönem kanunlaşmıştır. Ayrıca Pakistan İslam Cumhuriyeti ile suçluların geri verilmesi anlaşması yapılmıştır. Orta Doğu meselelerinde Türkiye'nin tutumu ve oynadığı önemli rol bütün ülkelerin takdirini toplamış, dış politikada Türkiye'nin itibarını arttırmıştır.

Çalışmaya konu olan üç parti de komşu ülkelerle ilişkileri geliştirme vaadinde bulunmuşlardır. ANAP Kıbrıs Türk toplumunun alacağı kararları destekleme vaadinde bulunurken HP, Kıbrıs'ı iki bölgeye bağımsız ve bağlantısız federal devlet yapma yönündeki çabaları destekleyeceğini bildirmiştir. Parti, bu topluluğun ekonomik kalkınmasını hızlandırması ve kendi yönetimini güvence altına alması için

gerekenleri yapacağını vurgulamıştır. ANAP, Ermeni cinayet şebekeleri konusunda dünya kamuoyunu bilgilendirerek bu soruna çözüm getirme vaadinde bulunmuştur. ANAP Hükümeti komşu ülkelerden Irak ve Suriye ile ilişkileri iyileştirmeye çalışmıştır. Suriye ile konsolosluk sözleşmesi imzalayarak bunu yapmaya çalışmıştır. Her dönem Türkiye ile Yunanistan arasında sorunlar yaşanmış ve günümüzde de yaşanmaktadır. Ancak söz konusu dönem hem vaatlerde hem de icraatlarda Yunanistan ile ilgili bir vaat veya icraat tesbit edilememiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiş ve Türkiye bu devleti bir devlet olarak tanımıştır. Bu dönem KKTC ile bir anlaşma ve bununla bağlantılı bir kanunun kabulü tesbit edilememiştir.

Seçime katılan üç parti de dış ülkelerle ticareti geliştirme vaadinde bulunmuşlardı. Ancak ANAP Hükümeti buna seçim kampanyası boyunda vurgu yapmıştı. Bu dönem dış ticareti geliştirmek için çalışmalar başlatılmıştır. I. ANAP Hükümeti döneminde Kore ile gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması, Irak ile emlak ve emlak haklarına dair sözleşme, Tunus ile gelir ve servet üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme gibi anlaşmalar imzalanmış ve bu anlaşmalar TBMM’de kabul edilen kanunlarla uygulamaya konulmuştur. Yine bu dönem İslam Kalkınma Bankası’na vergi muafiyeti tanınması kabul edilmiştir. Yap-işlet-devret modeli başlatılarak yabancı sermayenin Türkiye’ye girişine hız kazandırılmıştır. Bu dönem ihracatın gelişmesine önem verilmiştir. İhracat yoluyla yeni pazarlar açılmıştır. Ticaretin geliştirilmesi amacıyla dış ticaretin düzenlenmesi hakkında kanun kabul edilmiştir.

Ancak dış ülkelerle ekonomik ilişkilerde önemli gelişmeler bu dönem değil, 1987-1991 yılları arasında görev alan ANAP Hükümetleri döneminde gerçekleştirilecektir. Dış ülkelerle ekonomik ilişkiler sonraki hükümetler döneminde de artarak devam edecektir. Buradan bu dönem başlatılan dış ülkelerle ekonomik ilişkileri geliştirme düşüncesinin sonraki dönemlerde de benimsendiği ve yabancı ülkelerle ekonomik ilişkiler kurmanın öneminin giderek arttığı söylenebilir.

ANAP ve MDP yurt dışında çalışan işçilerin sorunlarına çözüm vaat etmişlerdir. 17. Dönem TBMM’sinde yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının yurt dışında geçen sürelerinin sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesi için kanun kabul edilmiştir. Yine bu dönem gurbetteki vatandaşların kendi ülkelerinde iş imkânı sağlanması yönünden yabancı sermaye ve krediden önemli ölçüde faydalanılmasına başlanmış ve dış ülkelerde hizmet veren müteahhitlerin işlerinin kolaylaşması için çalışmalar başlatılmıştır.

KAYNAKLAR

Anavatan Partisi (1987), Anavatan Partisi Seçim Beyannamesi, Ankara.

Anavatan Partisi (1983). Anavatan Partisi 6 Kasım 1983 Seçim Beyannamesi.

Anavatan Partisi (1983). Anavatan Partisi Programı.

Ateş, N.Y. (2004). “Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları”, (Ed. İdris Bal), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Nobel Yayıncılık, Ankara, 31-55 .

Aydın S.-Taşkın, Y. (2015). 1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Balcıoğlu, M. (2005). "Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası" Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C.II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 411-515.

Cumhuriyet Ansiklopedisi (2002). Cumhuriyet Ansiklopedisi 1981-2000, (Yayın Kurulu: H. Ersel, A. Kuyaş, A. Oktay, M. Tunçay), 4. Cilt, Üçüncü Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Cumhuriyet Gazetesi, 1 Aralık 1987.

Çolakoğlu, S. (2006). "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası (1990-20059", (Ed. Süleyman İnan ve Ercan Haytoğlu) Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Anı Yayıncılık, Ankara, 309-347).

Daban, C. (2017). “Turgut Özal Dönemi Türkiye Dış Politikası, Selçuk Üniversitesi”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, ISSN:21-3043, 17:33.

Erkmen A. (2017). Türkiye’de Siyasi Partilerin Genel Seçim Propagandaları ve Seçim Sonrası Faaliyetleri (1983-2007), (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Cilt, 1/2;2/2, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kahramanmaraş.

Erkmen, A. (2018). “Türkiye’de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi”, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17. (3):1225-1247.

Gözen, R. (2004). “Dış Politika Nedir?”, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ed.: İdris Bal, Nobel Yayıncılık, Ankara, 3-7.

Halkçı Parti (1983). Halkçı Parti Programı.

Heper, M. (2011). Türkiye’nin Siyasal Hayatı; Tarihsel, Kuramsal ve Karşılaştırmalı Açından, Doğan kitap Yayınları, İstanbul.

Milliyetçi Demokrasi Partisi ,(1983). Milliyetçi Demokrasi Partisi Programı.

Öztekin, A. 2003. Siyaset Bilimine Giriş, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara.

Seydi, S. (2006). "Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikası" (Ed. Süleyman İnan ve Ercan Haytoğlu)Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Anı Yayıncılık, Ankara, 269-308.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar Dergisi, TBMM 17. Dönem, Kanunlar Dergisi Cilt:69.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1983).17. Dönem, C. 1, Yasama Yılı:1, 12.Bileşim, TBMM Matbaası, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, TBMM 17. Dönem, Kanunlar Dergisi Cilt:70.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar, TBMM 17. Dönem, Kanunlar Dergisi Cilt: 68, TBMM Matbaası, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar, TBMM 17. Dönem, Kanunlar Dergisi Cilt: 67, TBMM Matbaası, Ankara.

www.xing.com/communities/posts/dis-politikanin-oenemi-1003533326 (19.05.20118).